

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı Sonrası Modernleşme Pratikleri ve Yeni Prestij Mekânlarının Görünürlüğü: *Hayat Mecmuası* (1956-1960)

Modernization Practices and the Representation of New Prestige Spaces in Post-World War II Türkiye: Hayat Magazine (1956–1960)

 Doğa Hazal Günaydın

Arş. Gör., Fenerbahçe Üniversitesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü

ÖZ

İkinci dünya savaşı sonrası, Türkiye ve dünya için siyasi, ekonomik ve kültürel yapının yeniden şekillendiği bir dönemdir. Türkiye, II. Dünya Savaşı ardından Amerika Birleşik Devletleri ile ittifak halinde olmuş ve Demokrat Parti iktidarıyla Batı'ya entegrasyonu hedefleyen yeni bir modernleşme çizgisi benimsemiştir. Bu süreçte mimari üretim, fiziksel çevrenin inşası ile birlikte modernleşme ideolojisinin bir temsil aracı olarak da konumlandırılmıştır. Hilton, Kervansaray ve Çınar Otel gibi yeni turizm ve rekreasyon yapıları, modern yaşam biçimi ve seçkin sosyal çevrelerin sahneye çıktığı mekânlar haline gelerek dönemin popüler yayını *Hayat Mecmuası* aracılığıyla görünürlük kazanmıştır. Söz konusu yapılar, çay saatlerinden yılbaşı balolarına kadar uzanan etkinliklerle, Batılı yaşam normlarının sembolü olarak dergide temsil edilmiştir. Bu makale, *Hayat Mecmuası*'nın 1956-1960 yıllarındaki sayılarında yer alan modern eğlence yapılarının kamusal temsillerini inceleyerek, Türkiye'nin mimari ve kültürel dönüşümü içinde değerlendirmeyi hedeflemektedir. Çalışma, mimarlığın form ve işlevle birlikte ideolojik ve sosyal aidiyet de üreten bir alan olduğunu vurgulamakta; bu bağlamda mimari mekânlar ile basın organları arasında kurulan temsil ilişkisinin Türkiye modernleşmesindeki rolünü tartışmaktadır.

Anahtar sözcükler: Hilton Otel, Yeni Prestij Mekânları, *Hayat Mecmuası*, Modernleşme

ABSTRACT

The period following the Second World War marked a time of significant political, economic, and cultural restructuring for both Türkiye and the broader world. In the aftermath of the war, Türkiye allied itself with the United States and, under the rule of the Democrat Party, adopted a new modernization trajectory aimed at integration with the West. During this process, architectural production was positioned not only as a means of constructing the physical environment but also as a medium through which the ideology of modernization was represented. New tourism and recreation facilities such as the Hilton, Kervansaray, and Çınar Hotels emerged as prominent venues where modern lifestyles and elite social circles were staged, gaining visibility through the popular periodical *Hayat* magazine. These structures, through events ranging from afternoon teas to New Year's Eve balls, were represented in the magazine as symbols of Western norms of living. This article aims to examine the public representations of modern entertainment venues featured in *Hayat* between 1956 and 1960, situating them within the broader architectural and cultural transformation of Türkiye. The study emphasizes that architecture, beyond its formal and functional dimensions, also produces ideological and social affiliations, and explores the role of representational relationships between architectural space and print media in the context of Turkish modernization.

Keywords: Hilton Hotel, New Prestige Spaces, *Hayat Magazine*, Modernization

Received: 16.05.2025 Revised: 22.06.2025 Accepted: 09.07.2025 Online: 12.08.2025

Correspondence: Doğa Hazal Günaydın
E-mail: hazal.gunaydin@fbu.edu.tr

OPEN ACCESS This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş¹

Modernleşme, çok katmanlı bir kavramdır ve belirli tarihsel bağlamlarda farklı anlamlar kazanabilmektedir. Türkiye’de Osmanlı’dan beri “Batılılaşma” şeklinde tezahür eden modernleşme ideali, 1950’li yıllarda özgün bir yönelim kazanmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye, ABD önderliğinde şekillenen yeni dünya düzeninin parçası haline gelerek Batı ittifakına dahil olmuştur. Bu dönemde “Batı” kavramının içeriği ise Avrupa merkezli bir hedef olmaktan çıkarak Amerikan yaşam tarzıyla ilişkili hale gelmiştir (Dağtaş, 2014). 1952’de NATO’ya üyelik ve Kore Savaşı’na asker gönderilmesi, Türkiye’nin Batı bloğuna entegrasyonunun göstergeleri olmuştur (Zürcher, 2004). Bu süreci, II. Dünya Savaşı sonrasında Amerikan sosyal bilim çevrelerinde şekillenen Modernleşme kuramı bağlamında değerlendirmek mümkündür. Bu kuram, dünyanın her yerindeki toplumların, Amerika’yı model aldıkları sürece modernleşebileceğini varsayarak, Amerika’yı modernliğin temsilcisi olarak sunmaktadır (Altun, 2005).

Türkiye’de modernleşmenin Amerikanvareleşme ekseninde ilerlediği 1950’li yıllarda, Cumhuriyet Halk Partisi’nin devletçi modernleşme anlayışı yerini Demokrat Parti’nin serbest piyasa odaklı politikalarına bırakmıştır (Hershlag, 1968). Bunun en önemli sebeplerinden biri, ABD tarafından 1947’de başlatılarak Avrupa’nın II. Dünya Savaşı sonrası ekonomik yeniden yapılanmasını destekleyen Marshall Planı’nın etkisidir. Marshall Planı kapsamında faaliyet gösteren ECA (Economic Cooperation Administration/Ekonomik İşbirliği İdaresi), Avrupa genelinde olduğu gibi Türkiye’de de turizmi kalkınmanın aracı olarak desteklemiş, yerli ve yabancı yatırımları teşvik edecek düzenlemeler önerilmiştir (Adalet, 2018). 1949 yılında ECA tarafından görevlendirilen Charles White, Türkiye’de ulaşımın iyileştirilmesi, vize kolaylıkları sağlanması ve yeni konaklama tesislerinin inşası için kapsamlı bir rapor hazırlayarak, özel sermaye katkısıyla otel yatırımlarının artırılmasını önermiştir (Adalet, 2018). Savaş sonrası dönemin uluslararası iş birlikleri ve kalkınma programları çerçevesinde, turizm sektörü hem ekonomik kalkınmayı hızlandıracak bir araç hem de modern yaşam biçimlerinin görünür olduğu bir alan olarak öne çıkmıştır. Turizm sektörü üzerinden ekonomik kalkınmayı hedefleyen bu yaklaşımlar, Türkiye’de modernleşmenin mekânsal karşılıklarını biçimlendiren politikalarla örtüşmüştür. Aynı zamanda yeni

bir kent imgesi oluşturulurken hizmet ekonomisinin mekânsal altyapısı tahkim edilmiştir.

Bu gelişmelerle birlikte, sosyal bilimlerde “modernleşme teorisi” mimarlıkta ise “uluslararası üslup” olarak adlandırılan iki temel anlayış, Türkiye’de demokrasi, modernlik ve “iyi yaşam” algılarını şekillendirmeye başlamıştır (Bozdoğan, 2008). Bunun bir sonucu olarak; otel, lokanta, gazino ve eğlence mekânlarıyla özellikle İstanbul, modernizmi kentsel dokuya taşıırken, yapılar da sosyal hayatın ve kentsel hafızadaki dönüşümün yeni referans noktalarını oluşturmıştır. Liberal politikalarla, ulusal ekonominin küresel pazarla bağlantı kurduğu bu yıllarda, sanayi ve altyapıya yapılan yatırımlar ve görece artan basın özgürlüğüyle beraber kentli modern yaşam biçimleri de ön planda görünür olmuştur (Kepek & Yentürk, 2001; Gül, 2009).

1950’li yıllar, Türkiye’de tüketim pratiklerinin toplumsal statüyü belirleyen yeni kültürel kodlara dönüştüğü bir değişim sürecinin başlangıcına işaret etmektedir (Bali, 2004). Demokrat Parti iktidarı (1950-1960), Türkiye’yi Batı ile ekonomik ve kültürel düzeyde bütünleştirmeye çalışırken; “Marshall Planı” çerçevesinde şekillenen kalkınma modelinin de etkisiyle “Amerikan yaşam biçimi”nin temsilleri gündelik yaşama taşınmıştır (Kayaoğlu, 2009). Bireysel özgürlük, tüketim ve kentli yaşamını yücelten modernleşme imgeleri yükselerek değişim geleneksel değerlerle dengelenmiştir. Dolayısıyla modernleşme, seküler çizgiden sapmaksızın ilerleyen tekil bir süreçten ziyade, geleneksel değerlerle uyumlu, çoğul ve çelişkili dinamikler barındıran bir dönüşüm olarak değerlendirilmektedir (Bozdoğan, 2008). Medya ise bu dönüşüm ve Amerikan tesirinin etkili araçlarından biri haline gelmiştir (Dağtaş, 2014).

1950’lerden itibaren gazete, özel dergi ve yayınevleri, toplumsal yapının meşrulaştırılmasında önemli roller üstlenmiştir. Dönemin en popüler dergilerinden *Hayat* Mecmuası, uçak ve otomobil gibi ulaşım araçlarına ve sinema gibi kültürel öğelere sık sık yer vererek, Amerikan yaşam biçiminin topluma tanıtılmasına katkı sağlamıştır. Aynı zamanda Demokrat Parti’nin modernleşme politikalarının halka aktarılmasında da söz sahibi olmuştur. İstanbul’un yeni yüzü, mimarlık ve yaşam tarzı, derginin sayfalarında belgelendirilerek adeta idealize edilmiştir. Dolayısıyla derginin, kamuoyu nezdinde neyin bir imgeye dönüştüğü ve neyin ulaşılabilir kabul edildiğini belirlemede kritik bir rol oynadığını söylemek mümkündür (Okur, 2007). Diğer taraftan dönemin yeni modern otel ve rekreasyon yapıları, konaklama ve

sosyalleşme işlevlerinin yanı sıra modern yaşam tarzının sahnelendiği simgesel mekânlar olarak *Hayat* Mecmuası'nda öne çıkmıştır. Bu anlamda dergi, bir haber kaynağından öte, dönemin sosyal ve kültürel değişim dinamiklerini anlamada bir ayna görevi görmüştür.

Bu çalışma, mimarlık kültürüyle bütünleşen modernite anlatısının, dönemin önde gelen dergilerinden *Hayat* Mecmuası aracılığıyla nasıl kurgulandığını incelemektedir. Bu anlamda, modern yaşamın sergilendiği otel, kulüp ve eğlence yapıları ile bu mekânlardaki sosyal etkinliklerin, yalnızca mimari biçimleriyle değil, aynı zamanda dönemin görsel ve yazılı medyasında inşa edilen sınıfsal ve kültürel imgeler aracılığıyla nasıl temsil edildikleri incelenmiştir. Çalışma bu yeni mekânları; temsil anlamı, kent mekânlarında sergilenen yeni davranış repertuarı, boş zamanın pratiği ve kullanıcı profilleri yönünden irdelemiştir. Araştırma, modernleşmenin mekânsal görünürlüğü, yapı çevrenin sosyal bağlam içinde kazandığı anlam ve bu anlamların medya aracılığıyla dolaşıma girme biçimleri üzerinden çok katmanlı bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır. *Hayat* Mecmuası, dönemin kültürel dönüşümünü mimari temsiller üzerinden izleyebilme imkânı sunduğu için seçilmiş; mimarlık disiplini açısından yeterince ele alınmamış olması da bu tercihi desteklemiştir.

Bu araştırma, *Hayat* Mecmuası'nın 1956–1960 yılları arasındaki 220 sayısı taranarak modernleşme ideolojisinin kamusal mekânlar üzerinden temsiline odaklanan 46 haberin tematik ve bağlamsal ölçütlerle seçilmesiyle yürütülmüştür. İlgili yıllarda benzer mimari biçimleniş ve fonksiyonlarda başka yapılar olduğu bilinmekle birlikte, bu çalışmada sadece *Hayat* Mecmuası'nda yer verilen mekânlar üzerinde durulmuştur. Bu yapılar ağırlıklı olarak İstanbul'da yer almakla birlikte; Ankara, Bursa ve Balıkesir'den örneklerle de rastlanmaktadır. *Hayat* Mecmuası'nın 1956–1960 yılları arasındaki “Cemiyet Hayatından Fotoğraflar” bölümü başta olmak üzere ilgili haber ve görseller, nitel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Özellikle 1956 yılından itibaren dergi, büyükşehir “sosyetesinin” yaşamına odaklanan bu bölüme düzenli olarak yer vermiş; haber dizisi istikrarlı bir biçimde sürdürülmüştür. Metinlerde tekrar eden temalar, toplumsal rollerin sunumu ve mekânların ideolojik bağlamda konumlanması değerlendirilmiştir. İnceleme kapsamına yalnızca mekân isminin açıkça belirtildiği haberler dâhil edilmiştir. 27 Mayıs 1960 ihtilali sonrası bu tür içeriklerin belirgin biçimde azalması

nedeniyle araştırma 1956-1960 tarih aralığına odaklanmıştır.

Hayat Mecmuası'nın seçili içeriklerinde yer alan yapılar, dergide daha çok sosyal pratiklerle öne çıkmış, dekoratif detaylar, mekânsal organizasyon, cephe görünüşü gibi mimari değerlendirmeyi mümkün kılan unsurlar bu haberlerde geri planda kalmıştır. Bununla birlikte, söz konusu yapıların mimari değerlendiriliş ve buna ilişkin sunumları haber içeriklerinde yer almamıştır. Bu nedenle içerik ve görsellerdeki sahneleme stratejileri, kullanıcı profilleri ve davranış repertuarları, mimariyi tamamlayan öğeler olarak bu analiz kapsamında değerlendirilmiştir.

1950'liler Türkiye'sinde Modernleşme ve Amerikan Yaşam Biçiminin Kültürel Yansımaları

1950'li yıllarda Türkiye'de kültürel ve mimari modernleşme süreci belirgin biçimde Amerikanlaşma ekseninde şekillenmiştir. Bu dönemde ABD yalnızca askerî ve ekonomik nüfuzuyla değil, popüler kültürü ve tüketim alışkanlıklarıyla da gündelik yaşamı etkileyen bir “Yumuşak Güç” (Soft Power) olarak öne çıkmıştır. Soft Power (Yumuşak Güç), kültürel unsurların siyasal amaçlara hizmet edebileceğini ortaya koyan ve kültür-siyaset ilişkisini açıklayan bir kavramdır (Nye Jr, 2008). Zorlama yerine cazibe yoluyla etkili olan bu gücün başarısı büyük ölçüde hedef kitlenin ideolojik, kültürel ve siyasal olarak kaynağa yakınlık duymasına bağlıdır. Bu nedenle, Sovyetlere kıyasla Batı bloğu ülkelerinin Amerikan etkilerine daha açık olması anlam kazanmaktadır (Sarı Karademir, 2012).

Bu ideoloji çerçevesinde yazılı basın ve popüler dergilerde, Hollywood yıldızları, otomobiller, yaşam tarzı ve moda gibi Amerikan yaşam biçimine dair içeriklerin görünürlüğü artmış; Amerikan tarzı yaşam, modernliğin göstergesi olarak sunulmuştur (Nye Jr, 2004). Amerikan yaşam biçimi genellikle; çekirdek aile yapısı, ev ve banliyö yaşamı, tüketim kültürü, popüler kültür ve eğlence kültürünü kapsamaktadır. 1950'li yıllarda Amerikan yönetimi ve medyası, çekirdek aile modelini kapitalist düzenle bütünleştirerek kadınlara ev içi roller biçmiş; bu kurguda güzellik, zarafet ve ev idaresi, kadının temel nitelikleri olarak yüceltilmiştir (O'Keefe, 2014). Bu anlayış, tüketim kültürünü destekleyen geniş bir kadın ürünleri pazarını da beraberinde getirmiştir. Türkiye'deki yansımalarında ise sinema ve medya önemli olmuş, bu kapsamda Amerikan filmlerinin Türkiye'de yayılmasını denetleyen ve kolaylaştıran mekanizmalar oluşturulmuştur (Sarı

Kandemir, 2012). Türk film sektörü, Amerikan melodramının temel özelliklerini paylaştıran sinema filmlerinde; aşk ilişkileri ve aile bağlarına odaklanmış, ahlaki olarak muhafazakâr değerleri ve mevcut siyasi statükoyu destekleyerek, klişelere, aşırı duygulara ve ahlaki ikiliklere yer vermiştir (Sarı Karademir, 2012).

Oktay'a (1993) göre, Türkiye'de 1930-1950 yılları arasında yayımlanan dergiler, toplumu eğitime ve aydınlatma işlevi taşımakta, özellikle edebiyat ve sanat içeriklerine yer vermektedir. Bu anlamda Geç Osmanlı zamanındaki yayınlar, kadınlara becerilerini, bilgilerini ve görgülerini geliştirmeleri için yardımcı olmayı amaçlayan; saç/cilt bakımı, moda, giyim, ev dekorasyonu ve kadın sağlığı gibi çeşitli konuları işlemektedir (Dağtaş, 2005; Dağtaş, 2014). Ancak 1945 sonrasında eğitici işlevlerini yitirmeye başlayan popüler dergiler, 1950-1970 döneminde daha çok eğlence ve tüketim odaklı içeriklere yönelmiş; anti-komünist söylemler, cinsellik temsilleri ve kültürün magazinleşmesi öne çıkmıştır (Oktay, 1993). Bu dönüşüm içinde kadın, özellikle "okur" olarak tanımlanmış; Amerikan yaşam tarzı ve tüketim kültürü, kadının giyiminden aile yaşamına dek uzanan gündelik pratiklerde yeni bir modernlik anlayışı oluşturacak biçimde sunulmuştur (Oktay, 1993). *Hayat* Mecmuası, her sayısında kapığında yer verdiği kadın simalarıyla, yalnızca bir estetik tercih sunmakla kalmamış, aynı zamanda modern toplumda kadın kimliğinin temsilini de şekillendiren bir mecra haline gelmiştir. Örneğin, Batı modasının eğilimleriyle bireysel tarzın nasıl örtüşürülebileceğine dair öneriler, aile yaşamı ve eş seçimi gibi konularla birlikte, bu anlatıyı pekiştiren reklamlarla bütüncül bir çerçeveye oluşturmuştur. Hollywood yıldızları, geleneksel değerlere bağlılıkla modernliği uzlaştıran ideal kadın figürleri olarak sunulurken; erkekler, daha çok çalışma hayatı ve başarı bağlamında arka planda yer alan temsillerle aktarılmıştır. Böylece 1950'lerin Türkiye'sinde modernleşme söylemi, kadın temsilleri ve tüketim pratikleri ekseninde, medya aracılığıyla görünür kılınan Amerikan yaşam biçimiyle örtüşmüştür.

***Hayat* Mecmuası ve Haber İçeriği**

Demokrat Parti iktidarı döneminde (1950-1960) Türkiye'de basın, yeni siyasal düzenin oluşumunda ve toplumun yönlendirilmesinde etkili bir rol üstlenmiştir (Güven & Özkan, 2023). Bu bağlamda 1956'da Yapı Kredi Bankası sponsorluğunda yayımlanmaya başlanan

Hayat Mecmuası, kentleşme ve tüketim rejimlerine paralel bir medya stratejisinin parçası olmuştur (Okur, 2007). Şevket Rado editörlüğündeki dergi, *American Life*, *Paris Match* gibi Batılı örneklerden esinlenen görsel düzeni ve Tiefdruck baskı tekniğiyle, modern yaşamın imgelerini etkili bir biçimde yaygınlaştırmış; böylece Türkiye'de medya aracılığıyla şekillenen "modernleşmenin" önemli platformlarından biri hâline gelmiştir. Türkiye'nin en çok takip edilen haftalık yayınlarından biri olmayı başaran *Hayat*, 1992'ye kadar faaliyetini sürdürmüştür.

Haftalık çıkan ve 32 sayfadan oluşan *Hayat* sınırsız bir içeriğe sahiptir. Moda, kadın, astroloji, spor, tarih, sağlık, edebiyat, magazin ve seyahat anlatıları gibi geniş bir tematik yelpazeyi barındırmıştır. Magazin arka planı güçlü olsa da dergi, mimarlık ve şehircilik gibi disiplinlere de geniş yer verilmiştir. Dönemin imar projeleri ve bunlara ilişkin gelişmeler bilgilendirici ve gururlu bir üslupla okuyucuya sunulmuştur. Derginin editoryal stratejisi, kentleşme ve mekânsal dönüşüm pratiklerini estetik bir söylemle sunarken, Batılı ikonografiyi yerel motiflerle harmanlayarak modernleşmenin çelişkili dinamiklerini yansıtmıştır. Öyle ki kadın figürleri bir yandan kentli, sık ve dışa dönük bir profil çizerken, diğer yandan annelik, zarafet ve ahlaki ölçülülük gibi geleneksel rollerle bütünleştirilmiş, dini hassasiyet önemslenmiştir. Böylece dergi, modernlik ile muhafazakârlık arasında bir denge kurarak, geniş okur kitlesi nezdinde dönüşen yaşam biçimlerini meşrulaştıran bir temsil alanı oluşturmuştur. Rubens'in tablolarından, kutsal mekânlara, Hollywood yıldızlarından, dekorasyon tavsiyelerine dek çok katmanlı haber içeriklerini okuyucuyla buluşturmuştur.

***Hayat* Mecmuası'nda Modernitenin Mekânları**

Hayat Mecmuası'nda okuyucuyla buluşan yeni prestij yapıları çoğunlukla Hilton, Kervansaray, Barikan, Çınar Otel, Lido Gazinosu, Liman Lokantası², Klöb X, Yeniköy Boğaziçi Kulübü, Taksim Belediye Gazinosu vb. olarak geçmektedir.

1950'ler İstanbul'unda modern eğlence ve konaklama yapıları, uluslararası üslubu benimsyerek modernleşme ideolojisinin mimari temsillerine dönüşmüştür. İşlevsellik, yatay cephe düzeni, geniş cam açıklıkları, betonarme strüktür ve sade formlarla öne çıkan bu yapılar, lüks ve şeffaflık duygusunu pekiştirmiştir. Bu yaklaşımın en belirgin örneği Hilton Oteli olmuş; mimari dili, bağlamdan kopuk ve kolayca çoğaltı-

labilir bir şablon olarak kullanılması tartışmalara yol açmıştır. Özellikle prizmatik kütle yapısı ve ızgara düzenine dayalı cephe kurgusunun yarattığı yeni estetik dil, mimar Şevki Vanlı tarafından eleştirel bir bakışla değerlendirilmiş; Vanlı, bu yaygınlaşan tutumu “Hiltonculuk” şeklinde tanımlayarak, modernizmin yerel mimarlık ortamındaki sorgulanmamış kabullerine dikkat çekmiştir (Çetin vd., 2019). Nitekim Vanlı, bu yaklaşımın yalnızca otellerde değil, konutlarda ve kamu yapılarında da benimsendiğini 1958 yılında: “*Hiltonculuk dediğimiz zaman, Hilton gibi balkon dizilerinden oluşan cepheli binaları anlıyoruz. Bunların bir kısmı Çınar Otel ve onun çocuklarıdır*” sözleriyle ifade etmiştir (Vanlı, 1958; Çetin vd., 2019).

Çınar Otel ise, betonarme strüktürü, prizmatik kütle ve ızgaralı cephesiyle Hilton’un mimari etkisini yansıtan örneklerden biridir; bu bağlamda Hilton’un, dönemin otel projelerinde hem gerçekleşmiş hem de tasarım aşamasındaki yapılar üzerinde belirleyici olduğu söylenebilir. Nitekim, “Hiltonvari” otellerin mimari biçimlenişlerindeki benzerliğe açıklık getiren Çetin vd. (2019), 1959 yılında *Hayat* Mecmuası’nın kapağında yer alan ve kamuoyunda İstanbul Hilton olarak algılanan yapının aslında Çınar Otel olduğunu vurgulamakta; bu karışıklığın, iki yapının mimari benzerliklerinden dolayı ayırt edilmelerindeki güçlüğü işaret etmektedir (Resim 1) (Çetin vd., 2019). Asıl

dikkat çekici unsur ise, kapakta yer alan görselin, uluslararası üslupta tasarlanmış modern bir yapının önünde, dönemin son model otomobili eşliğinde poz veren üç çağdaş giyimli genç kadını yansıtmasıdır. Bu açıdan bakıldığında, söz konusu fotoğraf; mimari üslup, kadının kamusal temsili ve giyim tarzı gibi unsurlar aracılığıyla, Amerika’dan aktarılan modernleşme temalarının Türkiye’ye özgü bir bağlam içinde tek bir karede buluşturulduğu çarpıcı bir örnek niteliğindedir.

Otellerin yanı sıra, 1943 yılında faaliyete başlayan Lido Deniz Kulübü, 1940’ların başında İstanbul’da döneminin öncü modernlerinden biri olarak inşa edilmiştir. Yapı, dönemin mimari anlayışına uygun olarak yalın geometrik kütlelerle biçimlendirilmiş; açık yüzme havuzu, gazino, restoran ve soyunma kabinleri gibi işlevleri bünyesinde toplayan çok fonksiyonlu bir kompleks olarak planlanmıştır. Denizle bütünleşen geniş terasları, büyük cam açıklıkları ve sade cephe düzeniyle modern mimarlığın şeffaflık, açıklık ve fonksiyonellik ilkelerini yansıtmıştır. Lido, aynı zamanda İstanbul’da eğlence, spor ve sosyal yaşamı bir araya getiren ilk modern deniz kulübü olmasıyla da kentsel yaşamın biçimlenişinde önemli bir yere sahiptir. Bununla birlikte Lido, *Hayat* Mecmuası’nda dış mekân fotoğrafıyla yer alabilen nadir bir örnektir (Resim 2). Nitekim *Hayat* Mecmuası’ndaki haberlerde modern yaşamın mekânları, çoğunlukla sosyal etkinlikler üzerinden görselleştirilmiş; mimari öğelere ise sınırlı biçimde yer verilmiştir. Örneğin Çınar Otel (Resim 3), nadir bir dış çekim fotoğrafıyla dergide kendine yer bulsa da diğer görsellerin çoğu şık davetlilerin müzik ve sohbet eşliğinde vakit geçirdiği anlara odaklanmaktadır.

Bu modern yapıların ortaya çıkmasından önce, özellikle Pera bölgesi, Levantenler ve gayrimüslim toplulukların yarattığı kültürel çeşitlilikle dikkat çekmekteydi. Bu çevrelerin etkisiyle Batı Avrupa’daki salon kültürünün İstanbul’daki ilk yansımaları da burada görülmekteydi. 1886’da açılan Lebon Pastanesi, başlangıçta daha çok gayrimüslimlerin tercih ettiği bir mekânken, zamanla “edebiyat, sanat ve bürokrasi” çevrelerinin buluşma noktası haline gelmiştir (Ciritçi, 2019). Lebon ve Markiz gibi pastaneler, erken Cumhuriyet döneminde de yerli burjuvazinin Batılı yaşam biçimlerini gündelik hayatta deneyimlediği önemli temsil mekânları olarak varlıklarını sürdürmüştür. *Hayat* Mecmuası’nda yer alan haberlerden anlaşıldığı üzere, cemiyet hayatının önde gelen isimle-

Resim 1. Hayat Mecmuası kapağı, (Hayat, 1959e).

Resim 2. Deniz Kulübüne Kürklü Hanımlar Geldi, (Lido Gazinosu) (Hayat, 1958a).

Resim 3. Çınar'da Balo (Hayat, 1958b).

ri, gündüzleri Markiz ve Lebon gibi mekânlarda başlayan beş çayı geleneğini zamanla Hilton gibi modern otellere taşımış, geceleri ise Klöb X ve Lido Deniz Kulübü'nde düzenlenen kokteyllerle sosyalleşmeyi sürdürmüştür (Hayat, 1958a). Bu bağlamda geçmişte belirli bir hat üzerinde yoğunlaşan bu eğlence mekânlarının zamanla kentin farklı ve manzaralara hâkim çeşitli noktalarına yayılmış olduğu görülmektedir. Dolayısıyla söz konusu yapıların inşa edildikleri noktaların kent içinde stratejik konumlar olduğunu söylemek mümkündür. İstanbul'da Harbiye ile Taksim arasında, Maçka Vadisi'ne hâkim, yüksek bir kotta konumlanan Hilton kent manzarasını kucaklarken, Ankara'da İzmir Caddesi üzerinde sıralanan tesislerden biri olan Barıkan Otel, başkentin idari ve ticari aksına

yakınlığıyla öne çıkmaktadır. Benzer biçimde, İstanbul-İzmir yolu üzerinde konumlanan Balıkesir Kervansaray Oteli ile denize nazır, Yeşilköy Havaalanı yakınında yer alan Çınar Otel de bulundukları konumlar gereği simgeleşmiştir. Boğaz kıyısında Kuruçeşme-Ortaköy hattındaki Lido Deniz Kulübü ile Galata Rıhtımındaki Liman Lokantası ise, eğlence ve sosyalleşme pratiklerinin şehrin birbirinden farklı görsel ve temsili güzergâhları üzerine taşındığını göstermektedir. Yapıların üslubu "Uluslararası" olsa da konumları itibarıyla bulundukları kentin kimliğini taşımıştır. Dolayısıyla, yeni seçkin konaklama ve eğlence yapıları, kentlerin görünür akslarına yerleşerek mekânsal bir temsil değerine işaret etmektedir.

Konaklamadan Temsile: Yeni Otel Mekânları

1955'te Marshall Planı desteğiyle açılan İstanbul Hilton Otelı, dönemin modernleşme anlayışını mimari düzlemde somutlaştıran simgesel yapılardan biridir. Pera Palas gibi 19. yüzyıl otellerinin Batılı saray oteli geleneğini sürdürdüğü İstanbul'da, değişen toplumsal beklentiler ve artan konfor arayışı karşısında Hilton, çağdaş standartlarıyla yeni bir dönemin habercisi olmuştur. Turizmi canlandırma hedefiyle başlayan proje, kısa sürede sermaye, kültür ve modernlik ideallerinin buluştuğu bir dolaşım alanına dönüşmüştür; Amerikan yaşam biçiminin gündelik yaşama sızmasında etkin bir araç hâline gelmiştir (Adalet, 2018). Nitekim 1960'ların başında Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarlığı görevinde bulunan Mukadder Sezgin'in belirttiği üzere: *"Tek bir Hilton Otelı İstanbul'u onun yaşam tarzını değiştirmiştir"* ifadesini kullanmaktadır (Çetin vd., 2019).

Uluslararası sermaye ile yerel ekonomik dönüşümün kesiştiği Hilton, Batılı yaşam tarzının Türkiye'deki yansıması olarak, dönemin politik ve ekonomik açıdan üst düzey bireylerinin buluşma mekânı haline gelmesi bakımından kayda değerdir. Conrad Hilton'un "Her bir otelimiz birer küçük Amerika'dır" sözüyle özetlenen bu anlayış, otelin mimari kimliğinde de karşılık bulurken; geniş cam cepheleri, teraslar, asansörlü ve klimalı iç mekânları ile dönemin modern mimari standartlarını karşılamıştır (Wharton, 2001; Bozdoğan & Akcan, 2013; Rojek, 1993). Bununla birlikte, Hilton'un, Osmanlı ya da erken Cumhuriyet dönemine ait büyük otellerden ayrıldığı tek nokta yalnızca mimari dili ve teknolojik yenilikleri değil, "roof bar"ı, "şadırvan"ı, geniş lobisi, havuzu, spor alanlarıyla Amerikan tarzında giderek yaygınlaşan olanakları hizmete sokmasıdır.

Hayat Mecmuası'nda modern yaşamın yeni temsil mekânı olarak öne çıkan konaklama tesislerinden bir diğeri Çınar Otel'dir. 1959'da *Hayat* Mecmuası'nda "Çınar'da Balo" başlığıyla duyurulan haber (Resim 3), yeni açılan otelin yalnızca bir turizm tesisi değil, aynı zamanda uluslararası imajın modern bir temsilcisi olarak tanıtıldığını göstermektedir (Hayat, 1958b). Yeşilköy Havalimanı'na yakınlığı sayesinde İstanbul'a gelenleri ilk karşılayan yapı olarak simgesel bir önem kazanan Çınar Otel, milli sermaye ile inşa edilmiş olmasıyla da dönemin kalkınmacı anlayışını yansıtmıştır. Leylâ Gencer'in de aralarında bulunduğu özel davetliler eşliğinde gerçekleşen açılış balosu ve gece-

ye damga vuran İtalyan-İspanyol sanatçıların sahne performansları, otelin sosyal hayattaki seçkinliğini ve uluslararası yönelimini pekiştirmiştir.

Hilton ve onu izleyen diğer konaklama yapıları, dönemin modern mimari biçimlenişini yansıtmakla kalmayıp, aynı zamanda mekânsal işlevleri ve taşıdıkları temsil değerleriyle de "modern" olarak nitelendirilmektedir. Yalın cephe düzeni, açık strüktürel ifade, yatay kütle kompozisyonu ve geçirgen zemin kat kullanımı gibi öğelerle uluslararası modern mimarlık anlayışını yansıtan bu yapılar; yüzme havuzu, geniş lobiler, gece kulüpleri ve spor alanları gibi donatılar aracılığıyla Batılı yaşam tarzının sahnelenmesine olanak tanıyan mekânsal kurguya sahiptir. Dolayısıyla "modern" tanımı, yalnızca biçimsel bir üslubu değil, aynı zamanda dönemin toplumsal tahayyüllerini biçimlendiren kültürel göstergelere de işaret etmektedir.

Toplumsal Davranış Pratikleri ve Sosyal Temsiller

Hayat Mecmuası'nda yayımlanan içerikler, modern yaşamın kentli kesim nezdinde nasıl temellendirildiğini ve bu yaşam biçiminin gündelik hayattaki karşılığını somutlaştırmaktadır. Dergide yer verilen mekân temsilleri ile toplumsal etkileşim biçimleri, dönemin modernleşme süreci içinde şekillenen yeni ritüel ve alışkanlıkların izini sürmeye olanak tanımaktadır (Resim 4). Bu bağlamda *Hayat* Mecmuası'nda Liman Lokantası'ndaki davetler ve Çınar Otel'de düzenlenen balo gibi etkinlikler detaylı bir şekilde aktarılmakta; Ankara'da Barikan Otel, İstanbul'da ise Hilton'da gerçekleşen çay sohbetleri modern kent yaşamının yeni ritüelleri olarak sunulmaktadır (Hayat, 1958e; Hayat, 1959g). Bu tür eylemler Veblen'in (1953) öne sürdüğü üzere "boş zamanın tüketimi" örnekleridir ve "ayrıcılık bir toplumsal konum" ile

Resim 4. Balo Mevsimindeyiz, Hilton'da Mühendisler Balosu, (Hayat, 1960b).

ilişkilendirilmektedir. Bu etkinliklerde Veblen'e göre (1953) ailenin geçimini daha iyi bir düzeye taşımakla meşgul erkeklerden ziyade kadınlar ön plana çıkmaktadır. Türkiye'deki üst sınıfların yöneldiği bu boş zaman etkinliklerinin sembolik anlamı, üretken olmayan ancak gösterişli faaliyetler yoluyla seçkinliğin vurgulandığı bir grubu görünür kılmaktadır (Okur, 2007). Dolayısıyla bu aktiviteler hem sosyal hem de mekânsal alışkanlıkların değişimine işaret etmektedir.

Demokrat Parti döneminde, mekânsal ve sosyal yanı sıra davranışsal pratikler üzerinden de tanımlanmaya çalışılan modernleşme, *Hayat* Mecmuası'nda sıklıkla karşılaşılan "plaj, güneşlenme, yüzme" gibi unsurlarla, şehrin ortasında birer "vaha" olarak sunulan havuzlu modern yapıların merkezine yerleştirilmiştir (Hayat, 1957a). Basın aracılığıyla kamuya sunulan bu yeni yaşam tarzları, toplumun belirli

kesimleri tarafından erişilebilir olan "Amerikanvari" bir modernitenin örnekleri olarak Hayat Mecmuası'nda öne çıkmıştır (Resim 5).

Ankara Devlet Operası'nda düzenlenen tiyatro ve opera temsilleri, dernek kermesleri, otellerdeki çay davetleri ve Avrupa modasına uygun giyim tercihleri ise, Batılı yaşam normlarının temsil ve teşvik edildiği davranış repertuarlarını oluşturmuştur. "Klób X, Hilton ya da Kervansaray Otel'de" "yılbaşı kutlamaları" yapmak, yalnızca bir eğlence biçimi değil, aynı zamanda Batı'ya entegre olmuş modern bir toplumun parçası olunduğunu gösteren bir statü göstergesi sayılmıştır (Hayat, 1957b). "*Meksika Gecesi*" (Resim 6) gibi yabancı sanatçıların sahne aldığı organizasyonlar, *Hayat* Mecmuası'ndaki manşetlerde geniş bir şekilde yer bulmuştur:

"Geçenlerde, İstanbul Hilton'un müdürlerinden Maurice Raymond'un tertiplediği Meksika Gecesi"

Resim 5. Hilton'un Yüzme Havuzu (Hayat, 1957a).

Resim 6. Hilton'da Meksika Gecesi, (Hayat, 1959a).

sika Gecesinde, Lorenzo Gonzales idaresindeki Hilton'un sevilen caz ve şarkıcıları büyük ilgi ve alkış toplamışlardır. Bilhassa tanınmış solist Anne Sandrine'in söylediği Güney Amerika şarkıları, geceye ayrı bir hususiyet katmıştır. Resimde, Lorenzo Gonzales ile Anne Sandrine'i mikrofona başın da bir duoda görüyoruz... (Hayat, 1959a).

Bu tür mekânların tercih edilmesi, dönemin önde gelen çevreleri için konfor unsurunun ötesinde, farklı bir temsil değerine işaret etmektedir. Bu tercihler, aynı zamanda bir aidiyet göstergesi, bir statü ifadesi ve modernleşme sürecine aktif katılımın mekânsal dışavurumu olmalıdır. Örneğin, bu otellerde haftanın belirli günlerinde tertiplenen ve bir buluşma noktası haline gelen çay saatleri, seçkin toplumsal çevrelerin modern eğlence pratiklerini nasıl benimsediğini ve bunların kamuya nasıl sunulduğunu anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır. Bununla birlikte, haberlerde konukların giyim kuşam tercihleri dahi ön plana çıkarılmakta; örneğin Lido'daki bir etkinlik haberinin başlığı, *"Deniz Kulübü Kokteyline Kürklü Hanımlar Geldi!"* şeklinde atılmaktaydı (Hayat, 1958a).

Kadınların geleneksel ev içi kabul günleri otel ortamına taşınmış, zaman ve hizmet yükü açısından avantaj kazanılmıştı (Hayat, 1957c; Hayat, 1957d). Orkestranın hafif müzikleri eşliğinde gerçekleşen bu buluşmaların sonunda hanımlar, rutin günlük hayatlarına dönmek üzere dağılsalar dahi Hilton'daki bu çay saatleri onlara modern bir mola sağlamış olmalıydı. Bu tür toplanmalar, aynı zamanda dönemin giyim kuşam eğilimlerinin ve moda anlayışlarının kadınlar arasında görünürlik kazandığı; bir an-

lamda birbirlerini izleyerek güncel beğeni kalıplarını takip ettikleri kamusal podyum işlevi de görmektedir (Hayat, 1957d).

Hayat Mecmuası'nda üst sınıfa özgü bir diğer etkinlik, Liman Lokantası gibi modern mekânlarda düzenlenen cemiyet ve dernek yemekleridir (Resim 7)³. Bu davetler, şık katılımcılar ve müzik eşliğinde keyifli bir ortamda gerçekleşmektedir (Hayat, 1957e). Etkinlikler yalnızca modern mimari stile sahip mekânlarda değil, daha erken dönemlere tarihlenen yapılarda da gerçekleştirilmiştir. Pera Palas'ta düzenlenen Vemrem Savaş Kermesi ile Kızılay Balosu, Sait Halim Paşa Yalısı'ndaki kokteyller ve Ankara Palas'taki mezunlar toplantıları, daha sınırlı da olsa eski yapıların söz konusu temsil alanına dahil olduğunu göstermektedir (Hayat, 1957f; Hayat, 1957f; Hayat, 1959b).

Modern Mekânların Kullanıcı Profilleri

1950'li yıllarda modernleşme süreci toplumsal ilişkiler ağı içerisinde şekillenen yeni mekân kültürleri ve bu mekânların kullanıcı profilleriyle de görünür hâle gelmiştir. Otel, lokanta ve kulüp gibi sosyal buluşma ortamları, modern yaşamın ritüellerini taşıyan sahnelere dönüşürken, bu sahnelerde kimlerin yer aldığı da ayrı bir konu olmuştur.

Yeni prestij mekânlarının kullanıcıları; magazin ünlülerinden bürokratlara, asilzade ve akademisyenlerden Anadolu kökenli iş insanlarına ve ailelerine uzanan geniş bir kesimi kapsamaktadır. Ne var ki *Hayat*, bu mekânlardaki organizasyonları, *"İstanbullular şubat ayında*

Resim 7. Cemiyet hayatından fotoğraflar: Verem Savaş Derneğinin Yemeği, (Hayat, 1959f).

bir balolar beyecanı içindeydi” gibi ifadelerle sunarak, tüm toplum bu yaşam tarzına dâhilmiş gibi bütüncül ve homojen bir algı yaratmaktaydı (Hayat, 1960a). Bu algının bir sonucu olarak, dergide Anadolu topraklarına yerleşmiş bir bolluk ve refah imgesiyle adeta küçük bir Amerika tasviri ortaya çıkmaktaydı.

Hayat Mecmuası’nda teyit edilen yeni modern pratikler ‘*Sosyete mensupları; balolar, suvaler ve kokteyllerden sonra Hilton’un Lobby’sinde yapılan Cuma çaylarını da bir buluşma yer olarak benimsediler*’ gibi ifadelerle yer verilmekteydi (Hayat, 1957d). Ancak Beyoğlu pastaneleri gibi diğer üst sınıf mekânlardan farklı olarak yeni prestij mekânları, geçmişin statü ve onur konumlarını temsil etmemişti. Örneğin Hilton, varlıklı bir müşterinin üyeliğini engelleyen kültürel ya da simgesel engeller taşımamaktaydı (Okur, 2007). 1950’lerde geleneksel elitlere ek olarak, kırsal kökenli zenginlerin sayısının hızla artması bunun önemli etkenidir. Büyükşehir sosyetesini; iş insanları, bürokratlar, sanatçılar ve bazı akademisyenlerden oluşsa da statü artık yalnızca eğitim veya köklü soya değil, serbest piyasada yükselen Anadolu tüccarların toplumsal hayata dâhil olmasıyla da belirlenmiştir. Nitekim Demokrat Parti’nin 1950 seçimlerinde kazandığı anti-elitist zaferin ardından, DP belli başlı popülist temaları, köylülüğün pazarla bütünleştirilmesi amacını güden bir platformda kendine mal etmekteydi (Keyder, 2014). Bu dönüşüm, Demokrat Parti’nin serbest piyasa temelli ekonomik vizyonu ile örtüşmekteydi.

Ayrıcalığın maddi imkânlarla belirlendiği bu yeni prestij mekânlarının toplumsal algıda nasıl konumlandığını gösteren örneklerden biri, Hilton Otel’ine dair *Hayat* Mecmuası’nda yayımlanan “Mürdüm” adlı eşeğin hikâyesidir. Yıl-

başı eğlenceleri kapsamında süslenerek altı gün boyunca otelin içinde dolaştırılan Mürdüm, aç bırakıldığı ve yorgun düştüğü için etkinlikler sonunda zayıflamış ve huysuzlaşmıştır. Gösteri sonunda eski yaşamına dönen Mürdüm, mahallesinde “Hiltonlu eşek” olarak anılmaya başlamıştır (Hayat, 1957g). Bilinçli bir medya kurgusuyla sunulan bu hikâye, elit yaşam ile halk arasındaki mesafeyi mizahi bir dille görünür kılarken, alt sınıfa ait bir figürü modern eğlence kültürünün dekoratif bir şov unsuruna indirgemıştır. Haberde Hilton, girmenin kolay olmadığı, ancak dergi yoluyla herkesin tanıdığı bir simgedir (Resim 8). Bu durum, otelin sembolik

Resim 8. Mürdüm Hilton’da, (Hayat, 1957g).

bir sınıf ayrımını pekiştirdiğini göstermektedir.

Bununla birlikte düzenlenen baloların prestij düzeyinin çoğunlukla başbakan veya bakanlar kurulunun katılımıyla ölçüldüğünü söylemek mümkündür (Okur, 2007). Başvekil Adnan Menderes'in himayesinde Hilton Otel'de düzenlenen *Aydın Efeler Gecesi*'ndeki yeni yıl kutlamalarında, Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın dansı haberlere konu olabilmektedir (Hayat, 1959c). Benzer şekilde, Demokrat Parti Balosu'na Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'in katılımı, bu tesislerin eğlence mekânı olmakla birlikte iktidar ilişkilerinin sosyal ve mekânsal düzlemde sahnelendiği alanlar hâline geldiğini göstermektedir (Hayat, 1958c).

Hayat'ta yer alan söz konusu haberlerde kadınlar, kamusal yaşamın seçkin mekânlarında erkeklerle nazaran daha ön planda yer almaktadır. Baloların, lokantaların ve çay davetlerinin başlıca simaları olarak sunulan kadınlar, zarafetleriyle bu alanlara görsel bir canlılık katarken; erkekler görece arka planda, iş ve siyaset sohbetlerinin yürütücüsü olarak betimlenmiştir. Böylece prestijli mekânlar, kadınlar için temsiliyetin, erkekler içinse etkileşimin sahnesi hâline gelmiştir.

Öte yandan, İstanbul'u ziyaret eden dünyaca ünlü yıldızlar ve bazı önemli yabancı devlet adamları da bu mekânların misafirleri olmuştur (Hayat, 1957h). *Hayat* Mecmuası'nda "*Brigitte Bardot İstanbul'da*" gibi haberlerde uluslararası üne sahip sinema yıldızlarının Hilton'u tercih etmeleri, yapının seçkin ve ulaşılması zor bir statü sembolü olarak konumunu güçlendirmiştir (Hayat, 1957h). Nitekim *Hayat*, bu tarz ziyaretleri sayfalarına büyük bir gururla taşıyarak, okuyucularına İstanbul'un da artık Paris ve Londra gibi yıldızların uğrak noktası bir şehir olduğu mesajını iletme istemekteydi.

Söz konusu ayrıcalıklı yapılar, burjuvazinin düğün ve nişan törenlerine de ev sahipliği yapmıştır. (Hayat, 1958d; Hayat, 1959d; Hayat, 1957i). Örneğin Liman Lokantası'nda dönemin Sağlık Bakanı Lütfi Kırdar'ın oğlu Üner Kırdar ile Gül Evren Kırdar'ın düğünü, İstanbul sosyetesinin yoğun ilgi gösterdiği etkinliklerden yalnızca biridir (Hayat, 1958c). Bu bağlamda, söz konusu temsiller, dönemin üst sınıfları için aidiyet duygusunu pekiştirirken, geniş halk kesimlerine modern kent yaşamının idealize edilmiş imgelerini *Hayat* Mecmuası aracılığıyla aktarmıştır.

Sonuç

Bu çalışma, 1950'li yılların ikinci yarısında *Hayat* Mecmuası'nda yer alan çeşitli rekreasyon yapıları üzerinden, Türkiye'de modernleşme düşüncesinin kamusal yaşama nasıl yansıdığı-

na dair bir çerçeve sunmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda, özellikle *Hayat* Mecmuası gibi dönemin yüksek tirajlı popüler yayın organının, Amerikan tarzı yaşamın normlarını temsil etmenin ötesinde, bu normları gündelik yaşama sızdırarak kültürel dönüşümün taşıyıcısı rolünü üstlendiğini ortaya koymaktadır.

Demokrat Parti, 1950'li yıllarda modernleşme ve kalkınma hedeflerini, kentlere inşa ettiği seçkin yapı tipolojileri aracılığıyla görünür kılmıştır. Batı'yla entegrasyonun simgesi olarak değerlendirilen otel ve eğlence tesisleri, hizmet sektörünü ve tüketime dayalı bir kentsel yapıyı besleyen mekânlar olarak öne çıkmıştır. Çalışmada incelenen Hilton, Çınar Otel, Kervansaray Otel, Liman Lokantası, Lido gibi mekânlar, sadece konaklama ya da eğlence işlevleriyle değil; modernleşmenin vitrinleri olarak "yeni hayat"ın görsel ve sosyal kurgusunu taşıyan simgesel alanlara dönüşmüştür. Gerek otel lobilerinde düzenlenen çay saatleri ve balolar, gerekse bu mekânlarda yer alan görsellerde kadınların merkezi rolü; toplumsal dönüşümün mekânsal temsillerine dair güçlü veriler sunmaktadır.

Modernizmin Türkiye'ye İkinci Dünya Savaşı sonrasında entegrasyonu, dergide sosyal yaşam ve mekânlarla birlikte bolca yer bulmuştur. Yeni prestij mekânlarına iş insanları eşleri ve kızlarıyla birlikte teşrif etmekte; bu temsillerde erkekler, iş dünyasına ait başarıları ve resmi ilişkileriyle kadınlara kıyasla daha geri planda yer almakta, böylece toplumsal cinsiyet rolleri Amerika'da olduğu gibi modernleşme sürecine dâhil edilmektedir. Kadınlar, ev içi düzenin sadık koruyucuları olan estetik figürler şeklinde temsil edilmiş; çevrelerinde kurgulanan ticari tüketim kültürünün başlıca unsuru olarak haberlerde yer almışlardır. Söz konusu modern mekânlar, daha çok kadınların boş zamanlarını evin dışına taşıdığı, birbirlerini gözlemleyerek dönemin modasını ve alışkanlıklarını takip ettikleri sosyal alanlara dönüşmüştür. Bu mekânlar, misafirlerine yalnızca dinlenme ya da eğlenme değil, aynı zamanda görünür olma ve kendini ifade etme fırsatı sunmuştur. Dergide aile, evlilik ve düğün merasimleri sıkça işlenen temalar arasında yer alırken, bu törenlerin gerçekleştiği ve üst gelir gruplarına mensup ailelerin bir araya gelip sosyalleştiği mekânlar da çoğunlukla aynı yapıların çatısı altında toplanmıştır. Bu bağlamda, oteller, kulüpler ve eğlence yerleri, Amerikan tarzı yaşam biçimini izleyen yeni sosyal sınıfın beklentilerine göre tasarlanmıştır.

Kentli üst sınıfın benimsediği yeni prestij mekânları, Beyoğlu'nun geleneksel pastanelerinde hâkim olan kültürel sermaye ve soyluluk üzerinden tanımlanan aidiyet anlayışını geride bırakmış; bunun yerine ekonomik güç ve tüketim kapasitesiyle biçimlenen yeni bir toplumsal ayrışma zeminine oturmuştur. Bu bağlamda,

çalışmada incelenen Hilton, Kervansaray, Çınar Otel, Liman Lokantası ve Lido gibi mekânlarda varlık gösterebilmenin ölçütü piyasa koşullarında tanımlanabilen maddi sermayeye dayandığı için; toplumsal statü, artık geçmişin kalıtsal ayrıcalıklarıyla değil, satın alma gücüne bağlı edinilmiş imtiyazlarla belirlenmektedir. Beyoğlu-Pera hattında yoğunlaşan geleneksel elit sosyalleşme mekânları, zamanla yerini kentin farklı ve daha görünür noktalarına yayılan modern yapılarla bırakmıştır.

Derginin geniş okur kitlesi ve popülerliği göz önüne alındığında, yayımladığı haber ve görseller aracılığıyla bu mekânlardaki sosyal ritüellerin idealleştirilmesinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Bu çerçevede modernleşme, kent mekânlarının fiziksel dönüşümü ile toplumsal ilişkilerin, sınıfsal ayrışmaların ve kimlik tanımlarının da yeniden inşa edilmesinde söz sahibi olmuştur. Amerikan yaşam tarzını ve kalıplarını Türkiye'deki ayrıcalıklı sınıflar arasında yaygınlaştıran *Hayat* Mecmuası (1956-1960), kültürel dönüşümün hem tanığı hem de taşıyıcısı olurken modernleşmenin medya aracılığıyla görünür ve erişilebilir kılınmasında belirleyici bir rol üstlenmiştir.

Sonuç olarak, bu çalışma, 1950'li yıllarda Türkiye'deki modern yaşam ideolojisinin, davranış kalıpları, tüketim kültürü ve mekânın temsili üzerinden nasıl toplumsallaştırıldığını mimarlık ve medya ilişkisi üzerinden *Hayat* Mecmuası ile ortaya koymaya çalışmıştır. Bu yönüyle çalışma, modernleşmenin mekânsal ve kültürel bir inşa süreci olarak kavranmasına katkı sunmakta; Türkiye'deki modernleşme tarihine yeni bir okuma perspektifi getirmektedir.

Kaynaklar

- Adalet, B. (2018). *Hotels and highways: The construction of modernization theory in Cold War Turkey*. Stanford University Press.
- Altun, F. (2005). *Modernleşme kuramı: Eleştirel bir giriş*. Küre Yayınları.
- Bali, R. (2004). *Tarz-ı hayattan life style'a: Yeni seçkinler, yeni mekânlar, yeni yaşamlar*. İletişim Yayınları.
- Bozdoğan, S. (2008). Democracy, development, and the Americanization of Turkish architectural culture in the 1950s. In S. Isenstadt & K. Rizvi (Eds.), *Modernism and the Middle East: Architecture and politics in the twentieth century* (pp. 116–138). University of Washington Press.
- Bozdoğan, S., & Acan, E. (2013). *Turkey: Modern architectures in history*. Reaktion Books.
- Ciritci, İ. (2019). Markiz: Beyoğlu'nun mekân-kültür artikülasyonu üzerine. *IAPS: Culture and Space*, 2019, 16.
- Çetin, H. A., Ultav, Z. T., & Uz, F. (2019). Reflections of the İstanbul Hilton Hotel on mid-century hotel buildings in Turkey. *Art-Sanat Dergisi*, 12, 57–88.
- Dağtaş, B. (2005). News Coverage of the Copenhagen Summit in the Turkish Press. 3rd Annual International Conference on Communication and Mass Media, 23-25 May 2005. Athens, Greece.
- Dağtaş, B. (2014). Americanization of the popular culture in the 1950's Turkish magazine: *Hayat*. *Rhetoric and Communications E-journal*, 14, 1–21.
- Gül, M. (2009). The emergence of modern İstanbul: Transformation and modernisation of a city. I.B. Tauris.
- Güven, S., & Özkan, S. H. (2023). Demokrat Parti'nin iktidara gelişinde basının rolü (1950 seçimleri ve basın faaliyetleri). *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 115–141.
- Hayat. (1957a). Geçen Cuma Hilton'da. *Hayat*, 74, 28.
- Hayat. (1957b). Hala konuşulan gece. *Hayat*, 67, 10–11.
- Hayat. (1957c). Hilton'da kadınlar başbaşa. *Hayat*, 38, 26–27.
- Hayat. (1957d). Hilton'un yüzme havuzu. *Hayat*, 49, 8–9.
- Hayat. (1957e). Kızılay balosu. *Hayat*, 73, 32.
- Hayat. (1957f). Maliye Vekili Hasan Polatkan'ın hemşiresi evlendi. *Hayat*, 38, 5.
- Hayat. (1957g). Mürdüm Hilton'da. *Hayat*, 15, 22.
- Hayat. (1957h). Nişandan sonra. *Hayat*, 51, 12–13.
- Hayat. (1957i). Verem Savaş Derneğinin yemeğinde. *Hayat*, 76, 28–29.
- Hayat. (1958a). Çınar'da balo. *Hayat*, 99, 8–9.
- Hayat. (1958b). Demokrat Parti balosunda. *Hayat*, 78, 28–29.
- Hayat. (1958c). Deniz Kulübüne kürklü hanımlar geldi. *Hayat*, 90, 28.
- Hayat. (1958d). Hilton'da cuma çayı. *Hayat*, 116, 22–23.
- Hayat. (1958e). İki düğünden fotoğraflar: Hilton'da/ Kervansaray. *Hayat*, 82, 22.
- Hayat. (1959a). Aydınların gecesi. *Hayat*, 17, 5.
- Hayat. (1959b). Bankan Otelinde çay sohbeti. *Hayat*, 4, 7.
- Hayat. (1959c). Bir düğün ve davetlileri. *Hayat*, 6, 24–25.
- Hayat. (1959d). Cemiyet hayatından haberler: Verem Savaş Derneği'nin kermesi, Pera Palas'ta kokteyl. *Hayat*, 3, 22–23.
- Hayat. (1959e). Cemiyet hayatından fotoğraflar: Verem Savaş Derneği'nin yemeği. *Hayat*, 20, 4.
- Hayat. (1959f). Dergi kapağı. *Hayat*, 37, 1.
- Hayat. (1959g). Hilton'da Meksika gecesi. *Hayat*, 41, 22.
- Hayat. (1960a). Balo mevsimindeyiz. *Hayat*, 10, 4–5.
- Hayat. (1960b). Balo mevsimindeyiz: Hilton'da mühendisler balosu. *Hayat*, 10, 5.
- Hershlag, Z. Y. (1968). *Turkey: The challenge of growth*. E. J. Brill.
- Kayaoglu, B. (2009). Strategic imperatives, democratic rhetoric: The United States and Turkey, 1945–52: Cold War in the Aegean. *Cold War History*, 9(3), 321–345.
- Kepenek, Y., & Yentürk, N. (2001). *Türkiye ekonomisi*. Remzi Kitabevi.
- Keyder, Ç. (2014). *Türkiye'de devlet ve sınıflar*. İletişim Yayınları.
- Nye Jr, J. S. (2004). Soft power and American foreign policy. *Political science quarterly*, 119(2), 255–270.
- Nye Jr, J. S. (2008). Public diplomacy and soft power. *The annals of the American academy of political*

and social science, 616(1), 94–109.

O'Keefe, B. (2014). Happiness, Womanhood, and Sexualized Media: An Analysis of 1950s and 1960s Popular Culture. *New Errands*, 2, 56–63.

Oktay, A. (1993). Türkiye'de popüler kültür. Yapı Kredi Yayınları.

Okur, B. F. (2007). Conspicuous consumption in Turkey in the 1950s: An examination of Hayat magazine [Master's thesis]. Boğaziçi University.

Rojek, C. (1993). Ways of escape: Modern transformations in leisure and travel. Rowman & Littlefield.

Sarı Karademir, B. (2012). Turkey as a “willing receiver” of American soft power: Hollywood movies in Turkey during the Cold War. *Turkish Studies*, 13(4), 633–645.

Vanlı, Ş. (1958). “Hiltonculuk”. *Kim*, 1958, 31–32.

Veblen, T. (1953). *The Theory Of The Leisure Class*. New American Library.

Wharton, A. J. (2001). *Building the Cold War: Hilton International Hotels and modern architecture*. University of Chicago Press.

Zürcher, J. E. (2004). *Turkey: A Modern History*. IB Tauris

Notlar

1. Bu araştırma, yazarın İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Tarihi doktora programında, Prof. Dr. Nejat Turgut Saner danışmanlığında sürdürdüğü tez çalışmasının bir parçası olarak ele alınmaktadır.
2. Lido Deniz Kulübü ve Liman Lokantası, her ne kadar 1940'lı yıllarda inşa edilmiş modern yapılar olsa da; tasarım anlayışları, peyzaj ve su öğeleriyle kurdukları ilişki, kullanıcı profilleri ve sürdürdükleri işlevler sayesinde 1950'li yılların modernlik anlayışıyla örtüşerek Hayat Mecmuası'nda sıklıkla yer bulmuş ve bu çalışmaya dahil edilmiştir.
3. Fotoğraf açıklaması ise şu şekildedir: “Toplantının belkemiğini ise Vasfi Rıza Zobu'nun bulunduğu masa teşkil ediyordu. Kıymetli sanatçı esprileri, şarkıları ile başlıbaşına bir neşe kaynağı idi. Yukarıdaki fotoğraf (soldan itibaren) Mesadet Manioğlu, Vasfi Rıza Zobu, Mutaahhit Haluk Basol, Fatoş Başol, Bayan Göknil ve Gönül Manioğlu grupunu tesbit ediyor”. Bu açıklama dönemin “sosyete” figürlerinin mesleki profilleri ve halka sunulma biçimleri hakkında açıklayıcı bir örnek sunar.